

הילדון היהודי פעטרא *

בעלא זאפראן (ניו יורק)

1945. אנחנו חופשיים! יחי החופש! אנשים, רזים וצמוקים משנות עינויים ורעב, מתרוצצים. מחפשים איך לנסוע. לאן? שאלה קטנה! לחפש קרובים, משלנו. אולי עוד מישהו מהם נותר בחיים. מי יודע, כשאלוהים רוצה...
וקודם כל נוסעים לערים או לעיירות שבהן היה ביתנו. אולי אפשר בכלל להתחיל בחיים חדשים, אם, חלילה...
אנשים בוכים. אבל רובם אינם מזילים אפילו דמעה אחת. פשוט מאוד: מעיין הדמעות יבש...
אנחנו הגענו לגליוויץ, עם הרבה יהודים אחרים שנסעו לחפש. נו, עיר כמו כל עיר אחרת, עם אנשים חיים. אפילו די עליזים. אבל בלי יהודים, מובן מאילו.
לפתע, טפו-טפו! שלא תבוא עין הרע: קרובים של בעלי באים מולי! וגם יהודים רבים אחרים מאיזור קאוולע (קובל)! שיהיה לכולנו יחדיו בשעה של מזל!

לא הרחק מאיתנו התגוררה משפחה מדאטין, כפרון לא הרחק מקאמען. הם הזמינו אותנו לבקר אצלם, כדי להעמיק את היכרותנו. אנשים חיפשו קירבה זה לזה. לא קשה להבין...
ליד השולחן ישב גם ילדון בן 4. פעטרא שמו. מדבר רק בלשון הגויים, כלומר אוקראינית. מה עושה פתאום ילד גוי כאן? הרי ילדים יהודיים אין בכלל בנמצא! שכן את כולם הרגו, קברו, שרפו... בכלל כל הילדים היהודיים מקאוולע וסביבתה...

"ובכן, שמעו מעשיה", כך הוריו. "ב-1941, כאשר הגרמנים נכנסו לווהלין, הייתי בהריון", מספרת האשה הצעירה, הנראית כעשרים שנה קשישה ממה שהיא באמת. "את היהודים מהכפרים לא שלחו, כפי שאתם יודעים, לגיטאות, אפילו לא למחנות מוות. פשוט הוציאו אותם לשדה מחוץ לכפר וירו בהם. על כן נמלטו היהודים ליערות, כל מי שהיה לו מזל... אנחנו היינו בין המאושרים... אינני יודעת בעצמי איך נולד בני, אני יודעת רק..."

כאן לקח אביו של הילד את רשות הדיבור. הוא לא כל כך הזדקן מכפי גילו. אפילו נראה בעל שרירים, שזוף מהשמש וצרוב מרוח: "אנחנו, יהודים כפריים ווהלינים, מכמה כפרים, התאספנו ביער ומייד הלכנו אל הפרטיזנים. רוב היהודים הכפריים, כפי שאתם יודעים, היו מבורכים בידיים חסונות ובשעת הצורך יכול היה כל אחד מהם לעמוד בפני עשרה... מה, איפוא, הפלא שקיבלו אותנו בזרועות פתוחות במחנות הפרטיזנים? אפילו רובים היו לנו יותר מאשר לאחרים..."

"והנה קורה, שגרמנים עם אוקראינים התנפלו על המחנה שלנו. נאלצנו להימלט בהשאירנו את הילד הפעוט בשלג. לא היתה ברירה אחרת. לא יכולנו לקחת אותו איתנו. שעוחת ארוכות לאחר מכן, כאשר חזרנו, מצאנו את הילד קפוא למחצה והשלג שמתחת לראשו נמס... לקחתי את הילד וביחד עם כמה חברים פרטיזנים חמושים ברובים ובאקדחים הלכנו לכפר הקרוב. נכנסנו לביקתה הקיצונית ומסרנו את הילד לאיכר בעל הבית. הורינו לו לקחת את הילד ולשמור עליו כעל בבת עינו, 'כי אם לא, הרי אתה יודע מה פרטיזנים יהודים יכולים לעשות לך'. וזה היה נכון. הגוי עם הגויה שלו נבהלו, לקחו את הילד ולפני האיקונין שבפינה הצטלבו ונשבעו כי ישמרו על הילד כפי ששמרה מאריה על ישו בעריסה... (קאניושנה?)..."

הם נתנו לילד את השם פעטרא וגידלו אותו על לחם שחור עם דג מלוח ויין שרף. כמוהם... וכך גדל בהתמדה השייגיץ'ל היהודי פעטרא, שדיבר רק אוקראינית..."
קולו של האב נקטע. נראה שהדמעות חנקו את גרונו. אצל האם הצעירה והמאושרת שמצאה את בנה מחדש, ואצלי, שטפו הדמעות חופשי.

פעטרא הקטן נרתע מפני הצלחת עם החביתה. הוא ביקש רק לחם עם דג מלוח ויין שרף, כהרגלו. האם קירבה אליו את מבוקשו מעברו השני של השולחן והמשיכה את חוט הסיפור שלהם: "מובן, שמייד כאשר 'המשחק' נגמר, חשנו אל האיכר. פעטרא בכה. הוא לא הכיר אותנו. הוא לא רצה ללכת איתנו ונצמד אל 'אמו' האיכרה... עכשיו הוא רוצה לאכול רק מה שאתם רואים..."
התחיל להיות מאוחר. נפרדנו באיחולים לזמנים טובים יותר...
גורלה של המשפחה הצעירה הקטנה מהכפר דאטין המשיך לעניין אותנו. התכתבנו אתם. הילד התרגל במשך הזמן להוריו, התחיל לדבר אתם יידיש ושינה את התפריט שלו. הוא כבר נקרא פסח (פייסיע), שמו האמיתי, ודווקא גדל להיות ילד מחונן...

היום הם אזרחי קנדה. נולדה להם עוד בת, אחות לפייסיע. ושני הילדים בעצמם כבר אבות לילדים. כפי שנודע לנו, פייסיע הוא יהודי טוב וציוני מסור ... כמובן, בהשוואה לילדים יהודים אחרים באותה עת, היה לו מזל גדול... גם לילדים יהודיים אחרים היה מזל והם נותרו בחיים, בתנאים דומים, אבל לא כולם חזרו להוריהם ולעמם. אם מפני שההורים עצמם כבר לא היו בחיים, או שהאיכרים הסתירו את הילדים וסירבו להחזירם, בתירוצים שונים... ילדים יהודיים נותרו גויים וגדלו כגויים... פירות רקובים של אסוננו הגדול! לגבי כל אחד אפשר לספר אפופיאה שלמה. ואני מה צר לי שעטי אינו מושחז מספיק לצורך זה ואני תמיד מחפשת לקרוא מה כותבים על החורבן אנשים עם עטים טובים משלי.

תרגום מיידיש: בני גבירצמן
המקור פורסם בילקוט ווהלין מס' 39, מאי 1985

את הסיפור המרגש כותבת בלה זפרן, שבעלה פנחס זפרן שימש כראש ארגון יוצאי קובל בארה"ב ואשר נפטר לא מכבר.

אינני רוצה לשכוח! **בעלא זאפראן (ניו יורק) / בלה זפרן (*)**

שישה ימים בחודש אלול, לפני כחמישים שנה. יהודי קובל נדחפים אל הבורות המוכנים מראש ביער באכעווע למנוחתם הנצחית. ביניהם הורי, אחי הקטנים, סבים, סבתות, דודות ודודים. הנה אני רואה את כולם ורואה מה מתרחש. הנה משליכים את כולם לבור ויורים לשם מימין ומשמאל, כאילו היו יורים באיזו מין חיה נוראה, מסוכנת. לאחר שנים, בעת ביקור שם באותה עיר מקוללת, כדי לעלות לקבר אבות, סיפרו גויים כי הדם זרם במשך שבועות מהבור ופעמים אין ספור פיזרו עליו סיד, כדי לעצור את הדם. זהו מקרה ראוי לציון. האם יכולה אני לשכוח מה שראיתי ושמעתי? שמעתי את זעקת הדם... או האם יכולה אני לשכוח את התמונה הנוראה שצצה לפני בהיכנסי לאחר מכן לבית הכנסת הגדול: כתובות נוראות כתובות בדם על הקירות: "ניקמו!" "ניקמו ברוצחים השדים!", "נקמה!", "נקמה!" ובינות כל הכתובות הללו גם שמות, כתובים בדם, של אחייני בעלי, של אחייני, בני אחותי, חברים וחברות לספסל הלימודים, של ידידים ומכרים, וגם ליד שמותיהם פרצה המלה "נקמה!", "ניקמו!" "ניקמו ברוצחינו!" היכולה אני לשכוח זאת? לא! אינני רוצה לשכוח...

(*) תרגום מיידיש: בני גבירצמן
מתוך ילקוט ווהלין מס' 50, יולי 1993.